

**ПОДКРЕПАТА НА ПСИХОЛОЗИТЕ И
СОЦИАЛНИТЕ РАБОТНИЦИ ЗА
ЖЕРТВИТЕ НА ТРАФИК НА ХОРА ПО
ВРЕМЕ НА СЪДЕБНИЯ ПРОЦЕС**

Дияна Видева

Семейна среда и отношения...

В житейската предисторията на жертвите на трафик често присъстват:

- *Домашно насилие*
- *Неглижиране/изоставяне*
- *Институционализация*
- *Сексуални злоупотреби в детска възраст*

Фамилни модели:

- *Власт – Подчинение*
- *Отношения на зависимост:*
  - ✓ *Грижа = покровителство чрез власт и контрол*
  - ✓ *Грижа = свръхпротективност*
- *Висок толеранс към насилието*

Профили на жертви на трафик на хора

- ЖТХ израстнали в институции
- ЖТХ обект на домашно и/или сексуално насилие, в т.ч инцест
- ЖТХ с история на ранни/насилствени бракове, “малки майки” най-често на няколко деца
- ЖТХ чуждестранни граждани
- ЖТХ с психични заболявания/умствени увреждания
- ЖТХ ориентирани към възмездието и справедливостта , мотиврани свидетели в НП

Последствията...

- **Парализа на волята и инициативността**
- **Загуба на връзка с реалността**
- **Полярност в поведението и отношенията**
- **Противоречиво и неразбираемо поведение**
- **Нарушения в пространствената ориентацията**
- **Нарушение в паметовите процеси**
- **Промени в характера и идентичността**
- **Промени в ценностната система**

Реакции и поведение

- Усилия да се избягват мисли и разговори, свързани с травмата
- Избягване на местата, които предизвикват спомени за травматичните събития
- Трудности в концентрацията
- Невъзможност за припомняне на важни подробности около събитието
- Раздразнителност и гняв
- “Преиграване”
- “Блокаж” на мисловния процес
- Импулсивност
- Повторение на ситуацията, като опит за “контрол” върху събитията

Ролята на психолога в делата за трафик на хора

- сигурна, стабилна среда и клиента да извлече ползи - независимо дали участва в наказателен процес или не
- в такава ситуация, когато говорим за психологическа намеса, не прибягваме към терапия на травмата, при която оцелелият преживява травматичните събития в терапевтична среда, а към облекчаване на определени състояния, свързани с травмата, като например: паник атаки, безсъние, алкохол, наркотични и лекарствени зависимости, саморазрушителни поведения, ниска самооценка, чувства на вина и срам, загуба на контрол над собствения живот, което не е задължително да включва изследването и анализирането на травматични спомени.

Първи контакт

- да разчита на сигурен човек, на когото може да има доверие;
- към този първи етап трябва да бъде подхотдено много внимателно, за да се избегне чувството на несигурност и отказа от подпомагащи услуги от оцелелия.
- изграждането на доверие изисква време и признаването от страна на специалиста на слоността на решението за бягство от ситуация на трафик.
- вземането на решение дали той/тя иска да участва в наказателния процес, особено що се отнася до причините (срам и недоверие), които могат да откажат оцелелия от участие.
- Срамът и недоверието са често срещани реакции на трафика. Срамът често води до избягване на използването на предложените и оказаните услуги. Недоверието често произхожда от посланията, които е отправил трафикантът (например "властите ще те арестуват, депортират, няма да ти повярват, ще те наранят"), както и от лични преживявания (например "никой не ми е помагал в миналото"; "органите на реда ме арестуваха, вместо да ми помогнат").
- Прилагането на подходящи стандарти на грижа за оцелелите, чрез колаборативни усилия между различните дисциплини, от началото до края на наказателния процес може да доведе до позитивни резултати.
- Състрадателната нагласа, основана на дълбокото разбиране на трафика, както и разпознаване и валидиране на присъщите предизвикателства и рискове при бягството от ситуация на трафик са също важни.

Участие на жертвите на трафик на хора в наказателното производство

- Ключов етап от живота на жертвите е участието им в НП
- Отношението и подходите към тях в този процес провокират специфични:
  - ✓ *преживявания*
  - ✓ *очаквания*
  - ✓ *поведенчески реакции*

По време на процеса

- По време на процеса, намесата на специалиста ще се фокусира върху следните аспекти:
- да помогне на оцелелия да разбере и приеме ограничените действия, които неговият адвокат може да предприеме от негово/нейно име - когато процесът се движи прекалено бавно или когато съдебните заседания се насрочват прекалено често. Оцелелият може да изпита безнадеждност, да си мисли, че адвокатът не се интересува от неговата/нейната съдба и че не полага никакви усилия да му/й помогне;
- да помогне на оцелелия да си създаде реалистични очаквания за това как ще бъде постигнато правосъдие - жертвата може да желае много по-тежко от законово предвиденото наказание за трафикантите, които са го наранили дълбоко и когато това не може да бъде постигнато, оцелелият може да загуби мотивация да продължи да сътрудничи на съдебните органи.
- провеждане на психологическа подготовка на оцелелия за справяне със съдебните заседания и срещите с трафиканта (които могат да доведат до "замръзнало" състояние, да предизвикат паник атаки или желанието "да избяга и да се скрие", да се откаже от процеса и т.н.) и за предотвратяване на последваща виктимизация;

По време на процеса

- намаляване на риска оцелелият да защитава трафиканта или да квалифицира действията му като по-малко осъдителни; това състояние се причинява от феномен, известен като "травматично свързване", при което жертвата на трафик формира симбиотична връзка с трафиканта. При този феномен, защитата на трафиканта (например от арест или от разкриване) или търсенето на неговата благосклонност е начин за самозащита от допълнително физическо и/или сексуално насилие
- помощ за оцелелия да идентифицира тези елементи, които му позволяват да свърже наказателния процес с личния лечебен процес (официалното признаване на претърпените травми, обезщетения за морални и имуществени вреди, "въздаване на справедливост"), което ще помогне за възстановяването на увереността в заобикалящия свят;
- присъствието на психолога в съдебната зала ще създаде у оцелелия чувството за сигурност и ще укрепи увереността във вътрешните му/и сили.

За да сътрудничи ЖТХ на разследващите органи...

- Уведомяване относно възможността за закрила, която може да бъде предоставена НЕЗАБАВНО!
- Гарантиране на сигурност и 24 ч. защита
- Отношение: добронамереност, съчувствие, разбиране
- Предоставяне на възможност за избор. Разясняване.
- Запознаване с възможностите за подкрепа от страна на институции и НПО

Какво мотивира ЖТХ да сътрудничат в НП?

- Подкрепящо отношение и окуражаване, не само извличане на информация и факти
- Разясняване и подробна информация за отделните етапи на производството
- По-чести контакти с разследващите органи
- Акцентиране върху “малкия напредък” и постигнатото на всеки етап от производството

Какво мотивира ЖТХ да сътрудничат в НП?

- Позитивна обратна връзка след изслушване на жертвата. Зачитане на усилията ѝ
- Подчертаване на значимостта на жертвата и специфичната ѝ роля като участник в НП
- Зачитане на личното време и личното пространство
- Подчертаване на позитивните промени настъпили у жертвата
- Примери за успешни практики и успешно финализирани случаи

Какво демотивира ЖТХ да сътрудничат в НП?

- Дългото очакване за образуване на производство/статут на “специална закрила”
- Времевата продължителност на НП
- Липсата на информация и яснота за предстоящите действия
- Съобщаване на предстоящите действия /показания, разпознаване/ в “последния момент”

Какво демотивира ЖТХ да сътрудничат в НП?

- Усещането / съмненията, че са използвани за целите на НП
- Многократните повторения на едни и същи въпроси
- Обвинително отношение
- Неизпълнени обещания и напразни надежди
- Прерастването на грижата за сигурността в контрол върху жертвата
- Скептичното отношение относно развързката по случая

Жертвите за наказателния процес...

“Сякаш преследват мен, а не него (трафиканта). Сякаш аз съм престъпник... всъщност точно така се чувствам” ЖТХ, 26 г.

“На никой не му пука за мен. Никой не те пита какво ти е, как си”, ЖТХ, 22 г.

“Мине не мине време, идва някой ... и хайде пак “Разкажи си филма!”, ЖТХ, 22 г.

“Пак ли ще ми питат “А ти защо не избяга порано...?”. Този въпрос ме влудява”, ЖТХ, 26 г.

Предвид трудностите, които жертвите изпитват...

- Подходяща обстановка
- Създаване на усещане на сигурност и контрол върху ситуацията от страна жертвата
- От режим на непринуден разговор - към разпит-информация относно предстоящи действия-режим на непринуден разговор разговор
- По-чести почивки
- Пространство за емоционалната реакция
- Възможност да пушат през определени интервали

Предвид трудностите, които жертвите изпитват...

- Избягване на непосредствен разпит
- Възможно най-малко въпроси със “Защо?” в полза на въпроси с “К
- Въздържане от “настъпателно” поведение и въпроси, изискващи незабавен отговор
- Въздържане от повишаване на тон
- Насочване към програми за защита, възстановяване и реинтеграция

Условната присъда...

- Условната присъда за извършителя = “живот в условна присъда” за жертвата
- Живот “под страх и потенциална заплаха”
- Очакване за отмъщение
- Риск за жертвата / семейството ѝ

Социалната цена

- Следва да отчитаме факта, че участието на ЖТХ в НП рефлектира върху цялостната организация на живота им
- Блокирани са областите на планиране на бъдещото, пълноценните социални контакти и дейност
- Нормалният ритъм на живота е нарушен и това често води до драстични промени в поведението и действията на жертвите
- Натрупаното напрежение, водещо до обрат в поведението и отношението им към процеса може да се разглежда в контекста на еволюцията на жертвата към окончателното решение да сътрудничи до края на НП

Ползи от психологическата ПОМОЩ

- Някои от ползите за жертвите са:
- възстановяване на усещането за човечност и достойнство;
- връщане на контрола върху собствения живот;
- играждане на увереност в собствените сили;
- повишаване/възвръщане на самоувереността;
- разработване на нови начини за справяне с трудностите;
- подобряване на междуличностните отношения;
- възстановяване на доверието в заобикалящия свят;

Ползи от психологическата ПОМОЩ

- Ползите от психологическа помощ **за съдебния процес**
- показанията на жертвата ще съдържат повече детайли за ситуацията на трафик и последователността на събитията ще бъде ясна и линейна, намалявайки риска от: избирателна амнезия (забравяне на определени важни етапи от процеса на трафик), трудности при свързването на действия и лицето, което ги е извършило (например приписването на определено действие на някой, който не го е извършил) или трудности при времевото и пространственото ориентиране (поставяне на събития на различно място и време, без следване на линейна времева структура).

Ползи от психологическата ПОМОЩ

- предотвратяване на агресивни прояви (крясъци, неподходящи съблазнителни жестове, невъздържан език), силни емоционални реакции (плач, припадъци) - реакции, които оцелелият е развил по време на трафика като начин за справяне (психологически и физически) с травматичните събития, на които е подложен;
- намаляване на риска оцелелият от трафик да престане да бъде част от наказателния процес или да сътрудничи на органите на наказателното преследване;
- ускоряване на комуникацията и взаимодействието с всички участници в съдебния процес (адвокати, прокурор, съдия и всички останали участници) и съкращаване на времето, необходимо за приключване на съдебния процес.

“На света няма нищо по-лошо от това да се страхуваш... и няма нищо по-хубаво от свободата !”

ЖТХ, настанена в Приют за временно настаняване на жертви на трафик на хора

Благодарим за вниманието !